

A nagyanyám toalett szekrényének lehajtós fedele mögött őrzött parfüm – amit később a Krasznaja Moszkva kölnivel azonosítok, anyám hagyatékában rálelve, aki szintén kegyeletből őrizgette, s a ritka ünnepeken használta csak, füle mögé pötytyentve ujjbegyével egyegy cseppet – előkerült.

Krulik Zoltán 55

Egy kis bársony zacskóba helyezte anyám utoljára, s a zacskót az általa gyűjtött, kartonpapírból ké-

ÚJABB TÖRTÉNETEK

szülő lecsapott sarkú tarka virágmintás bonbonos dobozok egyikébe rakta, más régiségekkel, kártyalapokkal, sakkfigurákkal együtt, majd ezt is újabb bonbonos szelencékkel, dobozakkal társítva, egy intarziás barna fakazetába. A lehajtós ajtajú szekreterben tartom. Piros kopott címkéjén cirill betűs felirat. Egyszer-kétszer veszem elő évente, csavarom ki a jól beszorított üveg dugót a tenyérben elférő lapos üvegcséből, s nagyot szippantok az olajossá sűrűsödött aszúbor színű esszenciából. Eszternek említettem. Az a bűdös kőlni? – kérdezte.

A pontosan behatárolható helyekhez, időpontokhoz köthető, kitörölhetetlen emlékezetű szagok, illatok gondolatköre akkor hatalmasodott el bennem, amikor az Oktogon buszmegállójában várakozva mellém állt egy fiatal nő. Mobiltelefonon beszélt füléből kilógó drótokkal. Harminc körüli lehet, saccoltam, s feltűnt a szája szegletében egy aprócska ránc. Felül, hímzett pólót viselt, valamelyik világcég reklámjaival díszítve, alul rózsaszín csipkés bugyira emlékeztető sortot. 1971 nyarán tűnt fel a lányokon a forró-nadrágnak keresztelt viselet. A buszon egymásmellé sodródtunk, alkalom nyílt, hogy nyomára járjak a szag forrásának, melyet nyomban azonosítottam az egykori Flóraszappan, melyet mosásra használtunk – szagával, legalábbis feltűnően hasonlított rá. Nem bűdös, inkább zavaró, mint kellemes, volt a szag. Próbáltam kikutatni diszkrétén, hogy netán a hátizsákjából, a pólójából, vagy a hosszú, fekete, feltehetőleg festett hajából árad-e, melynek váltótól leeső része halványzöld színben játszott, leginkább opálos patakvizekre emlékeztetve a megfigyelőt – de nem jutottam a nyomára, s a nő hamar leszállt. Még az is megfordult a fejemben, talán ez most a cool, az új szagdivat, miért ne lehetne ebben a globális perverzióban.

Az ismeretlen, természetellenes szagok, illatok nyiladozásom legelejéről belém ivódtak a ceremóniáikkal együtt. Ahogy apám fütyörészve reggel a kis sámlit odakészíti az előszobába, s a cipősszekrény ülős része alatt tartott cipőpucoló készletet magához véve nekifog a munkához, kicsavarozva a Bagarol cipőkrém tubusát, apró kis hurkákat nyom a cipők orrára, miután megtisztította valamennyit a portól, és akkurátusan bekeni vele a lábbelik

bőrfelületét. Némi állás idő után fényesíteni kezdi majd, egyre puhább kefével, végül egy erre kinevezett ronggyal a végkifejletig folytatja. A Tangó paszta szagát is kiválasztanám ezer közül is, ha erre kényszerítenének, amit a paszta szétkenése, a beeresztés után, egy téglaméretű lapos fekete lószőr kefével kellett fél-lábbal fél-lábon ide-oda csúsztatva a parkettán, szinte korcsolyázva, fényesre sikálni. Széles gumipántot szögelt rá apám, hogy ne csússzon ki a kefe a lábunk alól. Hogy miért rögzültek e ceremóniák, talán, mert ünnepre készülődtünk, a boldogság várakozásával, ha tél volt, ha tavasz. Az orrfacsaró szagú Hypo, s a VIM is felejthetetlen, akár a tézstakelesztéshez néhány dekás adagokban kis zsírpapírokba csomagolt élesztő szaga. Az évek, a használat, a megszokás során egyre otthonosabbá lettek. A nagyanyám által rituálisan, ősi recept szerint végzett szappanfőzéskor fortyogó bőrök, csontok, az évszakonként bekopogtató vándorcigány forrasztóvizének, a pákájáról lecsöppendő ónnak a szaga is kitörölhetetlenül rögzült szagmemóriám tárházában. Csak a molyok ellen a szekrényekben ide-oda dugdosott naftalint nem tudtam megszokni. A hideg közeledtével előkerült a nagykabát a szekrények mélyéből, s anyám, egy vasárnapi misén, mikor elárasztotta a templomot az illatos tömjénfüst, s a parfümök illatát is elnyomó átható naftalinszag – változtatott a módszerén. Levendula virágot, amit maroknyi csokorban árultak az állomás előtt a cigányok, tett a zsebekbe. Később, saját leleményeként ritkasztó-vésű vászonzacskókban négyrészt vágott illatos szappanokat.

A köpönyegforgatást sokat emlegették otthon. Igazán nem értettem a szót. A köpönyeget érttem, bár inkább köpenyt használtunk – iskolaköpeny, fürdőköpeny. Gogolnak volt *Köpönyege*. A forgatás is világos volt. Pörgettük megpöckölve az asztalon az élire állított pénzérméket, középső ujja akasztva a jójót, játszottunk bűgöcsigával, a lányok hullahoppoztak, s volt körjáték az óvodában is. Hegyek-völgyek között, zakatol a vonat, én a legszebb lányok közül téged választalak, egy a jelszónk, tartós béke, állj közénk és harcolj érte. S volt olyan is ahol a mellettünk állót kellett megforgatni, egyik kezét a magasba emelve, ami persze csak akkor sikerült, ha ő is akarta.

Mi lehet ez? Talán a fejem fölött forgatom a köpönyegem, mutatójamat a gallérnál az akasztójába csúsztatva, mint a helikopter rotorja? Vagy magam előtt, vagy oldalt? Így együtt a kettőt, köpönyegforgatás, nem érttem, de megjegyeztem. Kádár neve is sokszor elhangzott. Marosáné is. Üvöltött a rádióban: holnaptól lövetünk! – bár az kicsit később volt. A Kádár visszafogottabban, elnyújtott szavégekkel beszélt, zárt a hangokkal, *elvtársak, barataim. Tudjuk, látjuk*. Nem úgy ejtette, ahogy kell, ahogy tanultuk, hasonulva: tuggyuk, láttyuk. Úgy, ahogyan a papíron volt. Senki – élete végéig – nem mert szólni neki. Kiröhögtük. Hallgass! Rivallt ránk a hátunk mögött le-föl sétáló, a kollektív rádióhallgatást felügyelő orosz tanár.

Sokáig törtem a fejem, míg nagyanyámat faggattam ki végül, aki szépen rávezetett a szó mögöttes tartalmára. Ez jutott eszembe, mikor FG-ről beszélgettünk E-vel, sűrűn emlegetve 1990 előtti szerepléseit. – Igen – mondta, E – akkor, most nem a bal, hanem a jobb kezével nyúl a pénzért.

57

A zenélő kutat se értettem. Pedig valamit el kellett tudnom képzelni, ami után úgy vágyakozom. Kézen fogva vitt nagyapa. Hozd a hóbelevancodat is, kiáltott le a pincébe, ahol a kerékpáromat olajoztam – ami a cókómokra vonatkozott a kirándulásra bekészített nélkülözhetetlen tárgyakkal egyetemben, mint a bicska, butykos, iránytű, síp, sapka, kukker, esőköpeny. Gyalog indultunk végül, mert nem volt több bicikli a zuglói házban, csak egy rozsdás roncs a padlásán. Roskó, az oboista, egészen izgalomba jött a látványától, ahogy felvittem a lomok közé. Ezért bármit kérhetsz. 1936-os Peugeot váz volt. Egy festményre cseréltük. A ház pincéjében volt a próbahely. A C.S.Ö. feliratot ő pingálta az ajtajára. Ott egy kardbojt ihlette meg. A Paradicsomot kaptam cserébe. A hanyagul, zsebre vágott kézzel heverő férfitestű, macskafejű lénynek a kép közepterében ülő nő magyaráz valamit hatalmas lúdfejjével. A háttérben egy rózsaszínruhás nyúlfejű figura látszik, amint futás közben éppen elereszti a gerelyt. A 67-es villamossal, 70-es trolival, a körúton a 6-os villamosra átszállva utaztunk a Margit híd közepéig, onnan gyalog tovább, át a szigeten, a romok felé. Az első a sziget közepén áll. Na, fiam, itt lakott a Krúdy Gyula. Ebben a szállodában, mutatott rá a semmire. Jelentősegteljesen ejtette ki a szavakat. A semmi helyén a giz-gazok közötti kőfalra néztünk, egy lyukas toronnyal az úthoz közel eső oldalán. Ebben minden benne volt, az ő számára az addigi minden, a 20. század első felével s még azon is túl, csontostul, vérestül, gyökerestül. Kicsit értettem akkor is, vagyis nem. Hogyan is értetem volna. Inkább csak sejtettem a hangjából, ahogy formálta a szavakat, valami visszahozhatatlannak a fájdalomosságát. Itt írta, fiam, a Szindbádót. A Szindbádót? – lelkendeztem – Szindbádót ismerem az Ezeregyéjszakából – mire nagyapám hümmögött kicsit, ezek kicsit másféle történetek. A Szindbádót, akkor, s még sokáig valószínűleg Szinbádnak ejtettem. Egy királylány sírját kellett még megtalálnunk egy távolabbi dűledék karéjában, a réten szedett pitypangjaimat, amit nagyanyámnak, s Pircsó nénémnek szántam, tettem a kövére a gyertyacsonkok közé. A víztoronynál már nagyon türelmetlenkedtem a zenélőkút csodavárásától és csak fél füllel hallgatom, hogy a palotában, ami nyögdcselő, nyikorgó platánok mögé rejtőzött, egy másik nagy író húzta meg magát. Nem érdekel! Nem akarom! – duzzogtam, de csak anynyira, hogy ne hallja, és futottam volna tovább, de nagyapa rámutatott egy

ablakra, Tudod, ki volt ez a Márai? Abból az ablakból fülelte a rigó füttyöt. Nagy magyar író volt, fiam, akinek a vére cipszer. Ezt se értettem ezt a cipszert, s hogy a nagysága mire is vonatkozna, meg hogy a vére..., de ezt már végképp eleresztettem a fülem mellett, nem is akartam érteni. Elfutottam, a kis tónál is tovább, annyira elvarázsolta a terebélyesedő gondolat és nagyapa valahová ide képzelte, a tavon is túl, a forgó szerkezetet. Fogaskerekék miriádjai, a lándzsás szigonyú Neptunus istennel a tetején, amiből muzsika szól, csobog a víz, ha pénzt dobunk a perselyébe. Ezek is elgondolkoztattak egy pillanatra, a fogakat is értettem, megvolt majdnem minden vasfogam. Az utolsó tejfogakat magam rántottam ki cérnát kötve rá, másik végét a kilincse, s mikor becsaptam az ajtót, már ugrott is ki a számból a kicsi véres porcelán. Ilyen fogakkal képzeltem én el a fogas kereket, de a miriádra, már nem volt idő, mert egyre közelebb értünk a célhoz.

Igazi nyomós kút Csákváron van. A Körmeny-házzal átellenben áll, hosszú vaskarjával. Gallán egy tömzsit ölelgettem, amíg Ágnes két kézzel megragadta, majd ráfeküdt a karjára – amiből a vizet hordtuk – amit sosem sikerült lenyomnom, de milyen lehet az, ami forog és zenél? Idegesen keresgéltem nagyapám a fák között, itt kell lennie valahol, mutogatott az apró fehérvirágú bokrok felé s járkált le-föl egyre gondterheltebben. Most már értem, gyerekként láthatta azt a kutat, még Marosvásárhelyen, a hasonmását, amit a Szigeten látott érett férfiként, lebombázták.

Másnap az aranyhalat tó ígéretével vágtam neki a szigetnek rokoni kísérettel. Az épületmaradványok omladéka, a víztorony innen is látszott és egy dróthálóval körülkerített kicsinyke állatkertet találtunk útközben, őzekkel, mókusokkal. Az itatóban egy törtszárnyú gólya szobrozott, arról tudtam, hogy él, hogy a szél néha felborzolta a tollait. Orrukat a rácshoz nyomkodva kéregettek a kecskék és nyulak. A *pávanyílást* vártuk, a dürgést, ahogy nagyapa mondta, amikor felmereszi legezőszerűen a kékes, zománcfényű tollazatát. Felszisszentem a gyémántos tündöklő királyi palástta változás csodáján. Kényes büszke pávák, napszédítő tollak...kezde, Sundi bátyám, felemelve a bal mutatóujját, s tartottunk tőle, hogy szavalni fog, legalábbis a hanghordozás is azt sugallta – megálltunk már befelé jövet egy italra az első Kioszknál.

A kis tavat kanyargós patakocska kötötte össze a másikkal. Egy magas kőszikláról zuhog a víz beléje. A tavi rózsák közt sárga, kék, piros halak úszkáltak, persze én csak az aranyhalat kerestem, amit ígérték, ez az, nézd csak, mutatott Pircsó néném egy pirosas színűre, aztán egy sárgára, meg-megcsillant a napfény a fényes pikkelyeken, de egyiket sem fogadtam el annak, amire én várok. Csodák-csodája itt nem rettegtek attól, hogy a vízbe esek. Sekély volt a tó, leláttam az aljáig, s mikor, mint apró tengeralttjárók, felbukkantak a teknőcök páncéljai, könyékig nyúlva próbáltuk elkapni őket.

De ha hátra pillantottam, a kesernyés szagú fehér virágos bokrok felé, újra elfogott a keserűség.

A milliárdot értettem, mert lefekvés előtt megmutatták az eget. Mikor nincs fenn a hold, s felhők se járnak. Ott a Göncöl szekér, a négy ke- 59
reke, a rúdja. Mindig a nagyot keresem meg először, aztán a kicsit, a Tejutat, s a széthúzott W formájú Cassiopeiát. A szédülésig képes voltam bámulni a zsebkendőnyi pulzáló Világegyetem kertünkéből látható foltján a csil-
lag milliárdot. Volt olyan, ami lassan repült az ég egyik végéből a másik irányba. De azt mondták, azok műholdak. Néha lehullott egy, csíkot húzva maga után. Most meghalt valaki, mondta ilyenkor nagyanyám, amitől elcsendesedtünk kicsit. Elmagyarázták, hogy a fényes pontocskák, nem hullócsillagok, mert ha azok lennének, akkor a földünk porrá égne egy pillanat alatt. Röpködő kövek, sziklák, amik a föld légkörébe érve, felizzanak. Van akkora, mint egy ház, de lehet akkora, akár egy hegy, vagy kontinens, s kisbolygó méretűek is csapódtak az évmilliók során a Földünkbe. A kisbolygót én csak kicsinek tudtam elképzelni, nem félelmetesnek. Már csak a Kisherceg miatt is. Azért pusztultak el a dinoszauruszok, mamutok. Megállt az élet. Annyi por szállt a levegőbe, hogy elhomályosította a napot. Nem hagyott nyugodni, amíg néztük az eget, négy hullócsillagot jegyeztem meg 10 perc alatt, beszoroztam, már tudtam valamennyire fejben számolni, hány kiló az naponta. Aztán évente. Nem fog egyszer csak a Föld kibillenni a pályájáról, ettől a sok kőtől, ami behullik a világunkba az évmilliók alatt? Mindenki kinevet, azóta is, ettől a gondolattól. Nyugtattgattak, elporlik minden, ami a légkörünkbe ér, elég, gőz és hamu lesz. Ezen sokáig tanakodtunk, de Sundi megelégette, én pilóta leszek, ne félj, majd levadászom őket, s elkezdett magyarázni a Sarkcsillagról. Tényleg pilóta lett, kiment Amerikába, lebombázta Kambodzsát és Vietnámot. Nem tudom, megőrült-e a büntudattól. Nem láttam soha többé, csak fényképeket küldött a szöke, kövér felesége. Elpuhult arc, üres tekintet néz vissza rám. Nem tudok szabadulni a gondolattól – a József Attila vers jut eszembe, az Eszmélet 11. szakasza arról a nőről. Mintha jött volna egyszer a Szatmár utcában, mikor éppen szállnék a kocsiba Amszterdam felé, mintha megöleltük volna egymást.

Egy éjjel, valaki bekopogtatott az ablakon. Jócskán túl voltunk a forradalmon. Kínéztem, óvatosan, bár tudod, nem vagyok gyáva ember. A kigömbölyödő vasrácsok lehetővé teszik, lásd az egész utcát. Egy férfi állt ott, s láttam kétoldalt az utca végeken másik kettő, s a kocsiban szintén. Az Amerikai Egyesült Államok kormánya nevében közlöm, hogy az ön fia a légierő szolgálatában áll. Nem írhat, nem kaphat levelet. Az unokáját Alexander névre keresztelték.

Ha a Göncöl rúdját megötszörözöd, találsz egy fényes csillagot, ami egyhelyben áll, mindig ugyanott, télen-nyáron, míg a többi forog körötte. Ez az egy mozdulatlan. Ahhoz tájolnak a hajósok, ha eltévednek a tengeren.

Nemo kapitány, Magellán, Marco Polo. Ezt is tőle tanultam. Attól fogva ellenőrzöm a Sarkcsillag állapotát, ha csillagos az ég, és mindig ott találok, ahol eleddig találtam, a tóti ház felső sarkától a diófa irányába nézve az ég tetején ötegységnyire a Göncöl szekér rúdjától.

